

УДК 355.457.2:358.11.6(043.3)

В.В. Шулежко¹, М.М. Романюк¹, Є.І. Ряполов¹, А.О. Пожидаєв²¹Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків²Академія внутрішніх військ МВС України, Харків

ОСОБЛИВІСТЬ ПОНЯТЬ ЗЕНІТНОГО РАКЕТНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ Й УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Поняття є сутність об'єкту (явищу, процесу, предмету)

У статті розглядається основні поняття зенітного ракетного призначення та умовні позначення.

Ключові слова: поняття, умовні знаки, зенітне ракетне прикриття, рішення, замисел бойових дій, бойові дії, шасі зенітного ракетного комплексу.

Вступ

Постановка проблеми. Управління військами – процес цілеспрямованого впливу командирів, штабів на війська, що здійснюється для підтримання готовності військ до виконання завдань за призначенням, їх підготовки та успішного виконання ними завдань в ході ведення операцій (бойових дій) [2].

В процесі управління військами використовуються різні терміни військового призначення, скорочення та умовні знаки. Однією із основних завдань, що із цього виникає – це щоб не було неоднакового, подвійного розуміння понять, скорочень, які використовуються в оперативних документах та умовних знаків, які використовуються у Збройних Силах України.

Аналіз літератури. В [1] наведені основні визначення зенітного ракетного призначення, але не всі терміни використовуються з тим поняттям, які

в них закладені. В [4] наведено близько 1200 основних понять з теорії та практики діяльності ЗС України. В [3] надано умовні знаки, які використовуються у війська (силах), а також основні скорочення, які використовуються в оперативних документах, але не вказані всі умовні знаки, а також скорочення, які використовуються в зенітних ракетних військах.

Мета статті: надати своє бачення тлумачення основних понять зенітного ракетного призначення, а також надати свої пропозиції по застосуванню умовних знаків в зенітних ракетних військах.

Розділ основного матеріалу

В результаті своєї діяльності посадові особи можуть путати істинне тлумачення деяких термінів та понять зенітного ракетного призначення. Розглянемо основне, що може викликати плутанину, особливо українською мовою (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Приклади невірного тлумачення деяких термінів та понять зенітного ракетного призначення

Потрібно	Помилково
бойове завдання	бойова задача (математична задача)
усвідомлення завдання	з'ясування завдання (миттєвий факт, не процес)
рішення на бойові дії приймається	рішення на бойові дії формулюється
замисел бойових дій – головна ідея рішення, особиста думка командира	замисел бойових дій – плануючий документ , замисел на бойові дії
підготовка до бойових дій	підготовка бойових дій
бойові можливості – це здатність виконати бойове завдання, яка характеризується показниками	бойові можливості – це сукупність показників
зона вогню – це сполучення реалізованих зон поразення двох і більше цільових каналів	зона вогню – це простір , в межах якого ЗРВ можуть знищувати ЗПН противника
протиповітряний бій – узгоджені за метою, завданнями, простором і часом	протиповітряний бій – узгоджені за метою, завданнями, місцем і часом (три координати XYZ)
зона пораження	зона ураження (особового складу, ЗМУ)
завада (радіоелектронна)	перешкода (водна, наземна)
заглушення (радіоелектронне)	подавлення, придушення (людини)
цілевказівки, цілевказування (процес)	цілеуказання (правила української мови)
удавані позиції	хибні, оманні позиції
математичне сподівання	математичне очікування (машини)
бойова обслуга	бойовий розрахунок (за майно)
приховане управління (ховати)	скритне управління

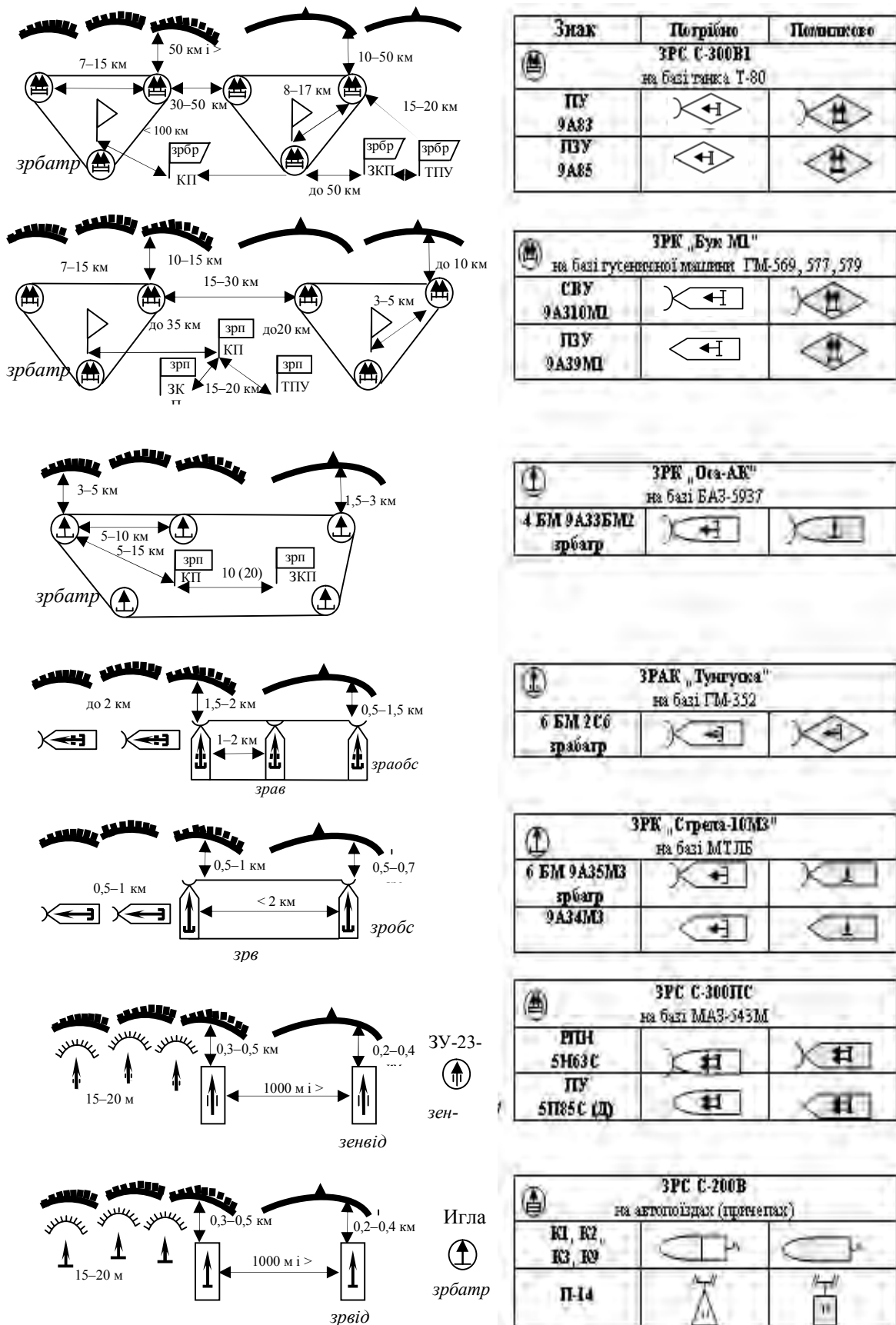

Рис. 1. Умовні позначення зенітного ракетного призначення в обороні та наступі

Тактика зенітних ракетних військ – складова частина воєнного мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки та ведення бойових дій зеніт-

ними ракетними підрозділами (військовими частинами та з'єднаннями).

Теорія тактики досліджує закономірності,

принципи, характер і зміст бойових дій, розробляє способи його підготовки та ведення; вивчає бойові можливості військ і властивості системи зенітного ракетного прикриття важливих державних об'єктів та угруповань військ (сил).

Принцип (правило, що виникло в результаті осмисленого досвіду людей) бойового застосування ЗРВ – *постійна готовність ЗРВ до виконання завдань; зосередження основних зусиль; раптовість дій; активність, рішучість, стійкість і здатність дій в умовах застосування ВТЗ; рішучий маневр; взаємодія; управління; забезпечення.*

Практика тактики охоплює діяльність командирів, штабів і військ щодо підготовки і ведення бойових дій.

Підготовка бойових дій – це комплекс заходів, які проводяться командиром, штабом, службами і підрозділами з організації і забезпечення виконання поставленого бойового завдання. Вона включає: вироблення та прийняття рішення на бойові дії; постановку завдань підлеглим підрозділам; планування бойових дій; безпосередню підготовку підрозділів до бойових дій та організацію взаємодії, управління забезпечення, бойового чергування.

Як бачимо, командир повинен приймати рішення на бойові дії, а не формулювати його, тому що *рішення командира на бойові дії* – це ретельно обміркований, строго сформульований і оформлений у виді бойового документа встановленого зразка відповідь на питання: як наявними силами і засобами, при раціональному застосуванні наявних ресурсів у конкретних умовах обстановки виконати за відведений час поставлене бойове завдання з максимальною ефективністю.

Саме Рішення на бойові дії включає: замисел бойових дій; бойові завдання підлеглим; основні питання організації взаємодії, управління, забезпечення бойових дій. Основу рішення на бойові дії складає замисел бойових дій, який є особистою думкою командира та відображає головну ідею у змісті рішення. Тому він не може бути плануючим документом [3].

До структури замислу бойових дій командира угруповання ЗРВ доцільно включити такі елементи: об'єкти, угруповання військ (сил) і напрямки, на прикритті яких зосереджуються основні зусилля; способи (варіанти) бойових дій і тактичні прийоми із указівкою заходів щодо омані противника; бойовий порядок із указівкою варіантів маневру підрозділів і умов їхнього здійснення, значення основних показників системи зенітного ракетного прикриття (бойових можливостей).

Спосіб бойових дій – це порядок бойового застосування військ (сил) для виконання завдання.

Тактичний прийом – це частина способу.

Варіант бойових дій – це один або сукупність способів, які визначив командир.

До ознак варіанту бойових дій відносяться такі: напрямок зосередження зусиль військ; способи бойових дій; застосування в авіаційному ударі спеціа-

лізованих літаків та ін.

Постановка завдань підлеглим здійснюється *бойовими розпорядженнями* (форма доведення завдань до військ), у яких є: висновки із оцінювання повітряного противника; головна ідея замислу; бойове завдання; завдання сусідів і основні питання взаємодії; порядок управління; норми витрат засобів; порядок затвердження рішення та строки роботи.

Зенітне ракетне прикриття – це дії ЗРВ з прикриття важливих державних об'єктів і угруповань військ (сил), у тому числі і бойові дії.

Система зенітного ракетного прикриття – це сукупність взаємодіючих і одночасно функціонуючих *компонент* (систем зенітного ракетного вогню, розвідки, управління, забезпечення бойових дій) та *елементів* (зенітні ракетні підрозділи та їх зони, рубежі, сектори виявлення та вогню, що реалізуються). При функціонуванні система має такі властивості: ефективність, комунікативність, прихованість, стійкість, адаптивність, ешелонування, шаруватість, рефлексивність, оперативність, контрольованість. Властивості системи характеризуються кількісними та якісними показниками, критеріями та нормативами (просторові, часові, імовірнісні та ін.).

Система зенітного ракетного вогню угруповання ЗРВ – це організоване й узгоджене за метою, завданням, простором і часом сполучення зон вогню зенітних ракетних частин і підрозділів, що реалізуються, які розгорнуті в бойовий порядок для виконання бойового завдання.

Зона зенітного ракетного вогню підрозділу – це сукупність зон поразення ЗРК, що реалізуються за простором і часом удару ЗПН при всіх можливих варіантах дій бойових обслуг.

Протиповітряний бій – це узгоджені дії за метою, завданнями, простором і часом, способами виконання бойового завдання зенітних ракетних з'єднань, військових частин і підрозділів з метою недопущення чи зриву ударів повітряного противника по важливим державним об'єктам та угрупованням військ (сил), що прикриваються. Бій проводиться самостійно або у взаємодії з іншими силами ППО (винищувальна авіація, РТВ, ЗРВ, війська ППО СВ, сили ППО ВМС, підрозділи РЕБ).

Бойові можливості угруповання ЗРВ – це здатність виконати бойове завдання щодо знищення ЗПН та прикриття об'єктів (військ) від ударів повітряного противника з витратою визначених ресурсів за встановлений час у конкретних умовах обстановки. Вони характеризуються вогневими, маневреними, розвідувальними можливостями, а також додатково можливостями з прикриття, з переходу в готовність до бою, з накопичення ракет.

Під маневром розуміють організоване пересування військ (сил) і засобів до початку та під час бойових дій на новий напрямок (рубіж, у новий район) з метою заняття вигідного положення, створення резерву, відновлення порушеної системи вогню або його перенацілювання. Однак краще визна-

чить, що маневр військ (сил) при виконанні завдань – це організована зміна позицій військ (сил).

Під маневром розуміють організоване пересування військ (сил) і засобів до початку та під час бойових дій на новий напрямок (рубіж, у новий район) з метою заняття вигідного положення, створення резерву, відновлення порушеної системи вогню або його перенацілювання. Однак краще визначить, що маневр військ (сил) при виконанні завдань – це організована зміна позицій військ (сил).

Основними способами здійснення маневру є: згортання (розгортання в новому районі) військ (сил) у бойовій порядок; марш (рух своїм ходом); перевезення різними видами транспорту (залізничним, морських, річним, повітряним); комбінований спосіб. Марш – це організований рух військ (сил) по дорогах або колонним шляхам з метою прибуття у призначений район. Перевезення транспортом – це сукупність заходів з маршру до станції навантаження ОВТ, навантаження та посадка особового складу, рух транспорту, розвантаження та маршру в призначений район.

Основні поняття зенітного ракетного призначення графічно відображаються в бойових порядках за допомогою умовних позначень та скорочень. Для нанесення обстановки на карту використовують умовні знаки, які наносяться тонкими лініями, не забиваючи топографічної основи карти (схеми) та написів на ній. Умовні знаки наносяться лініями п'яти основних кольорів: червоний, чорний, синій, коричневий, зелений. Для нанесення положення, завдань і дій ЗРВ – чорний колір. В деяких випадках на карту наносяться не тільки зенітні ракетні дивізіони (батареї) на стартових позиціях, а наносяться і бойові машини. Необхідно враховувати на якій базі (танковій, гусеничній машині, автомобільній) зроблено ЗРК (ЗРС). ЗРС С-300В1 зроблено на базі танка Т-80, тому для позначення бойових машин необхідно використовувати умовний знак танка (рис.) [5-10]. ЗРК «Бук-М1» зроблено на базі гусеничних машин (ГМ-569, 577, 579), ЗРК «Тунгуска» – ГМ-352, ЗРК «Стрела-10МЗ» – на МТЛБ (багатофункціональний тягач легкий броньований), тому для позначення бойових машин є умовний знак гусеничного тягача, ЗРС С-300ПС – на базі МАЗ-543М, а ЗРК «Оса-АК» – на базі БАЗ-5937, тому для позначення бойових машин є умовний знак автомобіля.

ВИСНОВОК

З огляду на поставлені проблемні питання були розглянуті основні поняття зенітного ракетного призначення і надано їхнє тлумачення, яке найбільше, на думку авторів, відповідає тому значенню, що в них закладається, показане правильне і помилкове формулюються деяких понять, які відкриті для уточнення.

Умовні знаки, які надані для графічного відображення бойових машин зенітних ракетних комплексів відповідають позначенню того базового шасі, на якому змонтовано озброєння та військова техніка.

Список літератури

1. Синтез адаптивних структур системи зенітного ракетно-артилерійського прикриття об'єктів і військ та оцінка її ефективності: моногр. / А.Я. Торончин, І.О. Курченко, М.О. Єрмошин, Г.А. Дробаха, М.П. Долина. – Х.: ХУПС, 2006.
2. Довідник з ППО. – К.: Варта, 2003. – 266 с.
3. Шмаков О.М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / О.М. Шмаков. – Х.: ВВС, 2005. – 212 с.
4. С-300В (9К81, SA-12A, Gladiator SA-12B, Giant), войсковая зенитная ракетная система [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051048057124054053052053.html>.
5. "Бук" (9К37, SA-11, Gadfly), зенитный ракетный комплекс [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051048057124051054054.html>.
6. "Тунгуска", зенитный пушечно-ракетный комплекс 2К22, (SA-19, Grison) [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051049048124055051048.html>.
7. "Стрела-10" (9К35, SA-13, Gopher), зенитный ракетный комплекс [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051048057124049054056056.html>.
8. С-300 (SA-10, Grumble), зенитная ракетная система и ее модификации [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051048057124049049050052.html>.
9. «Оса», (9К33, SA-8, SA-8A, Gecko) зенитный ракетный комплекс [Электронный ресурс] // Оружие России. – Режим доступа: <http://www.arms-expo.ru/site.xp/049051048057124049049052052.html>.

Надійшла до редколегії 22.12.2010

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ОСОБЕННОСТЬ ПОНЯТИЙ ЗЕНИТНОГО РАКЕТНОГО НАЗНАЧЕНИЯ И УСЛОВНЫХ ОБОЗНАЧЕНИЙ

В.В. Шулежко, М.М. Романюк, Є.І. Ряполов, А.А. Пожидаєв

В статье рассматриваются основные понятия зенитного ракетного назначения и условные обозначения.

Ключевые слова: понятие, условные знаки, зенитное ракетное прикрытие, решение, замысел боевых действий, боевые действия, шасси зенитного ракетного комплекса.

FEATURE OF CONCEPTS OF ZENITHAL ROCKET SETTING AND CONDITIONAL DENOTATIONS

V.V. Shulezhko, M.M. Romanuck, E.I. Roapolov, A.A. Pogsdav

In the article examined basic concepts of the zenithal rocket setting and conditional denotations.

Keywords: concept, conventional signs, zenithal rocket protection, decision, project of battle actions, battle actions, undercarriages of zenithal rocket complex.